

Bodnár Krisztián

**Kozári Monika: Tisza Kálmán
Gondolat, Bp., 2019. 402 p.**

Életrajzot írni ritkán egyszerű feladat, s különösen akkor nehéz, ha a biográfia alanya hosszú és tevékeny életpályát tudhatott maga mögött, és/vagy ha szűk forrásbázisra alapozva kénytelen a történész (re)konstruálni egy életutat. Az alább bemutatandó életrajz esetében mindkét körülmény érvényes, ám a nehézségek ellenére is minden igényt kielégítő munka született. Kozári Monika régi-új kötettel lepte meg a dualizmus kora, illetve a Tisza Kálmán személye iránt érdeklődő olvasóközönséget. Amint azt e kiadványának előszavában is kiemeli a szerző, ez az életrajz a 2003-ban megjelent biográfia egyfajta átdolgozása, az újabb olvasói igényekhez való alakítása. A szóban forgó életrajz megjelentetésének indokát az adja, hogy habár jelentős szerepe volt Magyarország modernizációjában, Tisza Kálmán személye és munkássága mégsem épült be igazán a köztudatba. Tisza pályafutása több évtizedet ölelt fel, s jóllehet rendkívül sokrétű tevékenységet folytatott, ez a biográfia mégis jórészt politikai jellegű. Kozári Monika szintén az előszóban fejt ki ennek az okát: Tisza magánjellegű iratai zömmel megsemmisültek, ezért „csupán” a politikus ismerhető meg a források segítségével. Ebből a politikusi működésből is elsősorban a miniszterelnöki székben töltött időszakra összpontosít ez a kötet, ugyancsak azért, mert e másfél évtized eseményeinek feltárásához áll rendelkezésre viszonylag bőséges forrásanyag.

A 15 fejezetre oszló életrajz a fentebb említett módszertani nehézségek ellenére is a teljességre törekedve igyekszik megrajzolni Tisza Kálmán pályáivét. Kozári a gyermekkortól és a családi háttértől kezdődően mutatja be azt az utat, amelyet e nagy formátumú politikus a pályafutása során bejárt, s rámutat arra, hogy a családi környezet és hagyományok jelentős mértékben uralták a felnőtt férfi személyiségét is. A szerző elbeszélésében az 1860-as évek elején a politikába bekapcsolódó fiatalember az adottságait és a lehetőségeit ügyesen kihasználó személyként jelenik meg, aki igazi realpolitikus lévén mindig megtalálta azt a terepet, amelyen sikerrel munkálkodhatott. Tisza sajátos – ámde nem teljesen egyedi – szellemi pályáivét járt be, amikor az 1860-as évekre fokozatosan eltávolodott a Kossuth Lajos-i politikától, de a kiegyezést is elutasította, végül mégis miniszterelnöki posztot vállalt. A szerző türelmes és taktikus politikusként mutatja be Tiszát, aki a kormányválságok idején sem pozicionálta magát hatalomra törő személyként (s el is határolódott a szélsőségektől, kizárólag törvényes eszközökkel kívánva változtatni a fennálló renden), mégis sikerült nélkülözhetlenné tennie magát, s 1875-ben kormányt is alakíthatott, noha Ferenc József sokáig neheztelt rá az 1848–49-es múltja miatt. Amint arról korábban már szó esett, e politikai életrajz gerincét Tisza Kálmán miniszterelnökségének bemutatása adja. Kozári Monika részletesen elemzi a kormányfői tevékenység sikereit és nehézségeit, s kiemeli, hogy Tisza sokat tett Magyarország modernizálásáért, polgárosításáért; a miniszterelnök ennek célját a status quo megőrzésében látta. A biográfia kitér a Tisza személyét és munkásságát érő bírálatokra, és feltérképezi a bukásához vezető okokat is.

A szerző jelentős munkát végzett, amikor megírta ezt a művét. Nem csupán azért, mert feldolgozta a korabeli minisztertanácsi jegyzőkönyveket – s ezeken túl számos más

forrást is –, hanem azért is, mert mindeddig az övé az egyetlen részletes Tisza Kálmán-életrajz. S ez azért is dicséretes eredmény, mert Tisza után nem maradt hagyatéki iratanyag, így Kozári Monikának más forrásokra kellett támaszkodnia. A szóban forgó kötet – habár a műfaja leginkább biográfiaiaként határozható meg – jóval többet nyújt egy életrajznál. A szerző ugyanis nemcsak elhelyezi Tiszát egy adott korszakban, hanem a szükséges mértékben a dualizmus első felének részletes köztörténeti ábrázolását is adja, mindazon eredményekkel, amelyeket a polgárosodás és a modernizáció terén ért el Magyarország az 1875 utáni másfél évtizedben (nem mellesleg külön fejezetben a minisztertanács működését is bemutatja). S ha az olvasó alaposan áttanulmányozza e kötetet, megértheti, miért neveztek el a kortársak Tiszáról egy korszakot. Kozári Monika munkája kiegyensúlyozott: Tisza Kálmánt esendő emberként ábrázolja, minden gyarlóságával és erényével együtt, ahogyan a dualizmus korának fény- és árnyoldalait is egyaránt megmutatja. Az életrajzból egy olyan személyiség képe bontakozik ki, akit méltatlanul feledett el az utókor (noha inkább „szürke eminenciásnak” tűnhet a későbbi nemzedékek szemében), és aki a hibái és tévedései ellenére is nagy formátumú politikusnak tekinthető. Az elegáns borítójú, olvasmányos szövegű kiadvány remélhetőleg sokak érdeklődését felkelti majd, és hozzásegíthet ahhoz, hogy Tisza a kollektív emlékezetben visszakерüljön az őt megillető helyre, illetve hogy jobban megérthessük az Osztrák–Magyar Monarchia működését, valamint a korabeli magyarországi modernizáció folyamatát.